

*Orgaan van de „Vereniging Vrienden van het Zaanse Huis”
Voortzetting van de „Vereniging Vrienden van de Zaanse Schans”*

Administratie: Zonnewijzerspad 8, Zaanse Schans

Redactie: Parkstraat 44, Zaandam

Verschijnt 3-maandelijks

December 1980 No. 76

EEN BOUWVERHAAL UIT DE PRAKTIJK

De redactiecommissie van Anno in gesprek met mevrouw S. Hoffmann

“Ja, hallo zus, zó komt het nooit af!” of woorden van gelijke strekking worden je toegevoegd wanneer je – klussend aan je eigen pand – tussen de middag even je benen strekt in het zonnetje en een boterhammetje naar binnen werkt.

Aan het woord is mevrouw S. Hoffmann, Amsterdamse van geboorte en sinds 1978 ‘behept’ met een Zaanse huis, want zo kan je dat wel noemen. Met veel gevoel voor humor vertelt ze over haar ervaringen in de afgelopen jaren. Sinds die eerste rondrit door de Zaanstreek, op zoek naar een huis, is haar leven wel zeer ingrijpend veranderd. Na vele jaren op een Amsterdamse flat deed het gemis van een eigen huis, een eigen erf, zich steeds sterker voelen. “Op den duur begon het

kunstmatige klimaat op de flat me toch te benauwen. De natuur, de jaargetijden, het gaat allemaal een beetje langs je heen. Je moet de deur uit om van het mooie weer te kunnen genieten. En eigenlijk ben ik zo graag thuis, de uren die ik vrij ben.”

Waarom eindigde die speuractie naar een huis uitgerekend in de Zaanstreek?

“Min of meer door toeval. Ik kwam via-via in contact met de Stichting Frans Mars*) en die zocht gegadigden voor een aantal huizen. O, zeker, er is wel wat fantasie voor nodig om je niet te laten afschrikken als je voor het eerst voor zo’n bouwval staat. ’t Ja, en dan begint het . . .”

Dan begint het. In de serie artikelen "Van bouwval tot monument" heeft ANNO aandacht besteed aan diverse facetten van het renoveren en restaureren van oude huizen.

Hoe is de ervaring uit de praktijk?

"Het is echt een avontuur, tenminste als je, zoals ik, voor het eerst met deze materie te maken krijgt. Zonder hulp van mensen die al eerder met dit bijltje hebben gehakt, is het geen eenvoudige zaak om je weg te vinden in alle vragen en problemen die er op je af komen."

Waarom denk je dan met name?

"Neem nou de bouwkundige staat van het huis. Natuurlijk zijn niet alle verrassingen uit te sluiten, maar diepgaand onderzoek vóór dat je begint, is van essentieel belang. Alles hangt daar immers mee samen: de manier en de mate van restauratie, de planning en — vooral — de prijs. Hier heb je deskundige hulp bij nodig. Er moeten tekeningen worden gemaakt, een begroting, er moet een aannemer worden gevonden, de bouw moet worden begeleid. En dan allerlei gemeentelijke instanties en verordeningen . . ."

Liep alles volgens plan?

"Nee, zeker niet. Er gebeurde van alles. De begroting moest op belangrijke punten worden bijgesteld. En, om maar een kleinigheid te noemen, het pand brandde af, waardoor we helemaal opnieuw konden beginnen. Maar we hebben doorgezet en nou staat het er toch maar weer!"

Al met al heeft de uitvoering van het plan dus jaren geduurd. Hoe reageerde je omgeving: familie, mensen van je werk?

"In het begin nogal sceptisch. En bezorgd. Maar naarmate het werk vorderde, groeide het enthousiasme bij iedereen."

Je hebt hulp van deskundigen gehad, maar je hebt ook veel zelf moeten doen. Stond je daar alleen voor?

"Kijk, van de restauratieprijs hangt af, in hoeverre je zelf de handen uit de mouwen moet steken. Er kwam een moment waarop de vakman het pand verliet en ik alleen verder moest voor de afwerking. In die tijd — en wie had dat kunnen denken — heb ik mezelf ontpopt als een geroutineerd schilder en tegelzetter! Heel veel mensen, de meeste even onervaren als ik in het begin, hebben op hun eigen manier meegeholpen. Je kon zien dat iedereen zo z'n eigen systeem van werken ontwikkelde. Je blijkt echt veel meer te kunnen dan je denkt!"

Je trekt binnenkort in je huis. Een kroon op je werk. Waren er ook dieptepunten?

"Natuurlijk. Financiële tegenvallers drukken je behoorlijk met de neus op de feiten. En als je zo'n half jaar bijna elk vrij uur in je huis zit te ploeteren, naast je normale dagtaak, dan zinkt de moed je wel eens in de schoenen."

Zo van "waar ben ik aan begonnen"?

"Nee, dat beslist niet. Alleen . . . het duurt je soms te lang. Toch blijft het in wezen een soort van hobby. En vergeet niet, je bent van begin tot eind betrokken bij de plannemakerij en het bouwproces. Voor een deel werk je eraan met je eigen handen. Dat schept een heel bijzondere band met je huis."

Wat zou je willen zeggen tegen mensen die met het idee spelen om aan zo'n restauratieproject te beginnen?

"Een reële begroting is de basis van alles. Duidelijke afspraken met architect en aannemer kunnen je veel onaangename verrassingen besparen. Probeer ook zoveel mogelijk historische gegevens te verzamelen over zo'n huis voordat je begint."

Daardoor leer je het huis kennen en vergroot je je inbreng bij het restauratieplan. Ga bij mensen te rade die al zo iets achter de rug hebben. Je leert erg veel van elkaars fouten en doet goede ideeën op.

De voordelen wegen dus op tegen de nadelen en de zorgen, om het zo maar eens te stellen?

"Ik vind van wel. En van twee kanten. Je bouwt letterlijk mee aan het in stand houden van de streekhistorie. En voor je zelf schep je een woon- en leefklimaat waarin je je eigen inbreng elke dag weer terugvindt."

M. van Leeuwen-Enklaar

*) Doelstelling van de Stichting Frans Mars: De Stichting heeft ten doel het beheer en de administratie van onroerende goederen, die geacht kunnen worden karakteristiek te zijn voor de Zaanstreek, zomede het stimuleren van vernieuwing en instandhouding van dergelijke onroerende goederen.

BOUWKUNDIG ALFABET

Cannelure. Verticaal aangebrachte uithollingen of groeven in de schacht van een zuil of pilaster.

Capiteel. Bovenbeëindiging van een zuil of pilaster.

Cartouche. Sierlijst of bewerkte rand rond inscripties, landkaarten, spreuken of wapens.

Cement. Vroeger het mengsel van schelpkalk of steenkalk met het vulmiddel zand, al dan niet met bijvoeging van **Tras**. Gebruikt om de stenen van metselwerken tot een goed gesloten geheel te verbinden. De kalkspecies verhardten door toetreding van lucht (koolzuur); die met tras zijn hydraulisch. In plaats van tras gebruikt men nu portlandcement. Dat is een mengsel van kalk en hydraulische stoffen, dat gebrand en gemalen wordt. De vele verschillende soorten cement (Hoogovencement, aluminiumcement, gekleurde cementen) zijn eveneens hydraulisch, de versterking vindt plaats met behulp van water.

Chambranes. Uit het bestek van het rechthuis in Westzaan, 1780: "... en de chambranes van de Deur-Cozijnen mede daar bij te leveren en te maken, ...". Al dan niet geprofileerde kant der snijding van een venster- of deurkozijn met de naastliggende houten of stenen wand.

Chassinete. Chassinete. Niet doorzichtig raam met opschrift bij illuminatie toegepast. Ook een rechthoekig raamhor, passend in de opening van een geopend schuifraam. Soms fraai afgewerkt en beschilderd; 19de eeuws. Te zien: vm. raadhuys Zaandijk.

Clapmus. Deel van een natuurstenen afdekking van een gemetselde topgevel. Uit een rekening van Hendrick Knoop en Zoon, mr. Steenhouders op de reguliergraft (1733): "6 sandstene crollen op 1 1/2 mop aan weerszijde bewerk 6 dito cantelingen rontom gelijk, dito clapmus samen bedonge voor ... nog een dito clapmus rontom gelijk ..."

Classicisme. Benaming voor die richting in de beeldende kunst, bouwkunst en decoratieve kunst, waarbij gebruik werd gemaakt van de klassieke vormen en onderwerpen. Periode tussen ca. 1770 en 1850. Andere benaming: Neo-classicisme. Omstreeks het midden van de 18de eeuw ontstond een sterk toenemende belangstelling voor de Griekse en de Romeinse oudheid. Veel gevelornamentiek en samenstelling van

Zaanse klokgevels is neo-classicistisch werk en in de genoemde periode tot stand gebracht.

Dakkapel. Uit het dakvlak gebouwd vensterkozijn met zijwangen en een dak. De dakvorm kan zijn schuinoplopend, zadeldak, rond of plat. Soms voorzien van (sier)vleugels aan de zijkanten.

Dakpan. De voorgangers van de holle pannen, die wij aanduiden als oude Hollandse pannen waren:

· holle onderpannen, afgedekt door in specie gelegde bolle bovenpannen (zg. nonnen en monnicken); we zien ze nog op oude uit de gotische tijd daterende kerken en gebouwen.

· daktegels en leipannen. Deze hangen d.m.v. een aangebakken nokje aan panlatten en werden in meerdere lagen op elkaar gemetseld. Ze werden in het zuiden en het westen van ons land toegepast.

De vroegste holle pannen of golfpannen dateren uit het midden van de 15de eeuw en werden vermoedelijk voor het eerst gebruikt in Oost-Vlaanderen. Ze waren rood van kleur. Door in het bakproces takkebossen van nat (elzen)hout te gebruiken verkreeg men blauwe of gesmoorde pannen. De ronding van deze pannen zat aan de rechterkant. Omdat in ons winderige klimaat deze sluiting dan vaak aan de verkeerde kant kwam te liggen, werden ook wel linkse pannen gemaakt. Geglazuurde pannen waren duur. De pannenscherm daarvan was altijd rood; het glazuur was ongekleurd of zwart. Deze pannen zorgden voor schonere regenwater in de bak.

Dakvormen. Voorkomende dakvormen zijn: zadeldak, lessenaarsdak, schilddak, dak met wolfseinden en gebroken daken.

Damspiegel. Penantspiegel, lange smalle spiegel die zich in de kamer bevond op de penant of dam tussen twee raamkozijnen.

Deel. Gebruikelijke naam voor een grenenplank. Zie: **Balkdeel**.

Deisen. Twee dunne houten of ijzeren balkjes boven in de schoorsteen om latten op te leggen, waaraan het spek of de worsten te roken hingen. In Assendelft: daaisen. Ook elders in Noord Holland.

Deklijst. De lijst die een gevel of geveltop of balustrade van boven afsluit.

Delft. Slechte turfsoort.

RESTAURATIE-NIEUWS

Er zijn in de Zaanstreek heel wat restauraties in uitvoering en ook gereedgekomen, behalve dat ook nog in voorbereiding zijnde restauratieplannen.

Onderstaande opsomming mag er wezen. Het betreft hier activiteiten van de Gemeenten Zaanstad en Wormer, maar ook van Kerken en particulieren.

In voorbereiding zijnde restauratie-plannen:

Zaandam: Papenpad 13 (Oud-Kath. kerk) (orgel); Zuiddijk 1 (NH. kerk); Zuiddijk 53, Oostzijde 220, Oostzijde 242, Kalf 76, Westzijde 352.

Koog aan de Zaan: Hoogstraat 6-8, Lagedijk 52-54, Museumlaan 18, Zuideinde 86-88.

Zaandijk: Lagedijk 122, Lagedijk 80 (oudheidkamer).

Wormerveer: Noordeinde 14 (NH. kerk).

Krommenie: Noorderhoofdstraat 131 (Oud-kath. kerk).

Krommeniedijk: NH. kerk.

Assendelft: Dorpsstraat 572 (RK. kerk).

Westzaan: J.J. Allanstraat 119-121, 382, 463-465 (kosterij), v.h. Overtoom 56, Zuideinde 139-141.

Wormer: Dorpsstraat 298.

In uitvoering zijnde restauraties:

Zaandam: Papenpad 13 (Oud-kath. kerk); Westzijde 80 (Doopsgez. vermaning); Westzijde 204-210 (vm. herv. weeshuis); Oostzijde 202, 221.

Koog aan de Zaan: Lagedijk 47, Museumlaan 18 (uitbr.), Zuideinde 13-15.

Zaandijk: Lagedijk 74.

Krommenie: Noorderhoofdstraat 45, 79.

Krommeniedijk: 180-181.

Westzaan: J.J. Allanstraat 175, 386, Kerkbuurt 11.

Gereedgekomen restauraties:

Zaandam: Hoogendam: wapenstenen oude sluis; Westzaandijk 522, Westzijde 202.

Koog aan de Zaan: Raadhuysstraat 8-10.

Zaandijk: Lagedijk 90.

Wormerveer: Noordeinde 14 (dak NH. kerk); Zaanweg 57 (dak Doopsgez. kerk); Zaanweg 36 (Herman Gorterhuis).

Krommenie: Vlusch 8 (huize Barkeloo).

Assendelft: Dorpsstraat 572 (dak RK. kerk).

Westzaan: J.J. Allanstraat 101, 427, Kerkbuurt 6.

JAARVERSLAG 1979 - 1980

Het septembernummer van Anno, waarin U de oproep voor de jaarvergadering hebt kunnen lezen, werd naar 1015 adressen verzonden (voorig jaar 1035), maar de ontvangers zijn niet allen betalende leden. 41 van hen zijn lid voor het leven en 920 staan als gewoon lid ingeschreven en zijn derhalve contributieplichtig. Op de overige adressen wordt Anno gratis ontvangen.

Doordat we dit jaar aan vele leden (via een bijsluiting bij de girokaart) een verzoek om contributieverhoging hebben gedaan, zijn onze inkomsten beduidend gestegen. Waren er eerst 230 leden, die minder betaalden dan de officiële minimumcontributie, nu zijn dat er nog maar 30. Hopelijk willen ook deze personen hun bijdrage verhogen.

Helaas zijn er ook nog 30 leden, die nog helemaal niet aan hun verplichting hebben voldaan. Het kost wel erg veel moeite sommigen tot betalen te bewegen. Dit probleem heeft de volle aandacht van het bestuur. Jammer is het, dat het ledenaantal geleidelijk toch weer terugloopt. Aan verscheidene leden, die voor het lidmaatschap bedankten, hebben wij een circulaire gestuurd, waarin we hen verzochten terug te komen op hun besluit. Tot nu toe hebben wij er geen positieve reacties op mogen ontvangen.

In januari is ten huize van de voorzitter de eerste correspondentenvergadering belegd. Het inhoudelijke van het correspondentenschap werd uit de doeken gedaan. De aanwezigen toonden zich enthousiast en waren bereid de hun toebedachte taak op zich te nemen.

De op 16 augustus gehouden Folklore dag heeft de vereniging f 450 opgebracht en een klein aantal nieuwe leden. Onze stand trok natuurlijk extra aandacht, doordat er steeds een paar dames in Zaan's costume aanwezig waren.

Ook dit jaar heeft onze voorzitter, de Heer Bouman, weer enige lezingen over het werk van de vereniging gehouden, o.a. voor de Ver. van Plattelandsvrouwen in Assendelft. Dit aan de weg timmeren brengt wel niet direct een groot aantal leden op, maar geeft toch aan ons streven meer bekendheid.

En dan nog het oude, overbekende probleem: de onbestelbaar terugkomende Anno's. Wilt U bij verhuizing s.v.p. Uw adresverandering aan de secretaris doorgeven?

Doordat de voorzitter enige maanden in het buitenland heeft vertoefd, heeft het bestuur maar twee keer voltallig vergaderd, en wel op 26 november 1979 en 10 oktober 1980. Tussentijdse contacten van het dagelijks bestuur zijn er regelmatig geweest.

FINANCIËEL OVERZICHT 1979/1980

Saldo 1.10.79	f 15.142,34	Drukkosten Anno	f 5.407,14
Contributie	" 19.306,50	Verzendkosten Anno	" 988,13
3 giften	f 500,-	Sociale Werkvoorz.	" 538,26
	" 40,-	Stichting	" 10.000,-
	" 45,-	Diversen	" 557,35
Verkoop prenten etc.	" 288,20	Saldo	" 18.748,75
Folkloredag	" 446,10		
Rente rekening	" 471,49		
	f 36.239,63		f 36.239,63

VERSLAG 18e JAARVERGADERING

3 NOVEMBER 1980

Het door de voorzitter gesproken openingswoord (gericht tot 27 aanwezigen) was dit jaar zeer kort in verband met de lengte van de na de pauze te houden lezing. De voorzitter sprak van een actief verenigingsjaar. Hij verheugde zich over het feit, dat juist door veel jonge mensen oude Zaanse huisjes worden opgeknapt of gerestaureerd. De zo dringend noodzakelijke restauratie van de Skeve Skans staat nu eindelijk te gebeuren. Ook de herbouw van het zo bekende Amsterdamse Koffiehuis bij het C.S. werd nog even gememoreerd.

Na voorlezing van het verslag van de vorige jaarvergadering werd de vraag gesteld of het bestuur zich al beraden had over aan wie een gedeelte van het jaarlijks uit te keren bedrag zal worden geschonken. Daartoe zal in de toekomst eerst overleg worden gepleegd met de Stichting Frans Mars, want het bestuur wil graag mee bepalen voor welk project het te schenken bedrag gebruikt zal gaan worden.

Het door de penningmeester uitgebrachte verslag was gunstig, ondanks de terugloop van het aantal leden. Het blijkt duidelijk dat het geen sinecure is om achter de wanbetalers aan te zitten. Er blijken nog 30 leden niet betaald te hebben. Van het saldo van ruim f 18.000,- zal de Stichting De Zaanse Schans f 10.000,- ontvangen. Het resterende bedrag zal beschouwd moeten worden als reservepot. Hierna brengt de kascommissie (de Heren K. Kok en H. Poppen) verslag uit. De nieuwe commissie zal bestaan uit de Heren H. Poppen en G. de Vries.

Tijdens de bestuursverkiezing worden de Heren Bouman en Bujs herkozen, zij het dat de Heer Bouman, gezien zijn leeftijd, nog maar voor 1 jaar als voorzitter zitting wil hebben. Als nieuw lid in de vacature wordt de Heer R. Sman uit Zaandijk gekozen.

Over de correspondentenvergadering het volgende. Het correspondentenschap blijkt niet zo spectaculair te zijn. Het omvat het signaleren van misstanden met betrekking tot de Zaanse huizen, het uitdragen van de doelstellingen van de vereniging, het winnen van leden, het melden van a.s. zakenjubilea, het verzamelen van berichten die van historisch belang zijn. Voor Zaandijk is de functie van correspondent nog open. De Heer Sman vraagt aandacht voor dat typische stukje Zaandijk, dat Dominees Tuin genoemd wordt. Er is een stichting in het leven geroepen. Het is de bedoeling dat deze stichting de nog aanwezige woninkjes van de Gemeente zal overnemen, waarna ze ter plaatse in de oude glorie hersteld kunnen worden. De Heer Sman vraagt om morele steun bij dit streven. De Heer De Vries vraagt of het Hazepad ook in dit plan opgenomen is. Om het plan voorlopig niet te omvangrijk te maken is de aandacht alleen bepaald op Dominees Tuin. Te zijner tijd is uitbreiding mogelijk. De Heer De Vries wil principiële geen huizen overgeplaatst zien naar dit gebied. Volgens de Heer Sman kan invulling van dit project geschieden met nieuwe pandjes of met delen van reeds gesloopte huisjes.

Het plaatsen van advertenties wordt pas overwogen als Anno van vorm en inhoud gewijzigd wordt. Alleen advertenties die met de doelstellingen van de vereniging in verband staan zouden dan geplaatst kunnen worden.

Na de pauze was het aan de Heer J.J. Stolp van de Archeologische Vereniging om zijn lezing te houden over: Prae-historisch wonen in de Zaanstreek.

NIEUWE LEDEN

Firma Herman Kat Aannemersbedrijf B.V.	Assendelft
Mevr. G. Hoogterp-Bes	Hilversum
De Heer en Mevr. Glijnis	Krommenie
Mevr. C. Tanger	Westzaan
De Heer S. Kat Szn	Westzaan
De Heer B.G. Goossens	Wormerveer
De Heer J. Doets	Zaandam
Mevr. N.M. de Groot	Zaandam
Mevr. H. Mulder	Zaandam

BERICHTEN

Volledige Jaargangen Anno 1961

De bekende bedrukte bordcartonnen mappen, die wij inder tijd lieten maken, zijn bijna uitverkocht. De laatste 20 exemplaren gebruiken wij om 10 collecties van alle tot nu toe verschenen nummers van ons orgaan erin op te bergen (totaal 75 nummers; sommige exemplaren zijn foto-copieën).

De prijs van deze unieke verzameling is f 90,-.

De mappen kunnen worden afgehaald bij onze correspondent, de heer B. Ijskes, Zonnewijzerspad 6, Zaanse Schans, 1509 BW Zaandam. U kunt bij hem ook per giro bestellen (nr. 626379). Het over te maken bedrag, incl. porto, is dan f 95,50.

Vereniging „Vrienden van het Zaanse Huis”

Goedgekeurd bij K.B. van 16 augustus 1967.

Secr.: R. de Hoog, Zonnewijzerspad 8, 1509 BW Zaandam
Penningmeester: J. Benjamin, T. Slagterstraat 1, 1551 CE Westzaan

Postgiro 742899 ten name van:

Penningm. Ver. Vrienden v.h. Zaanse Huis, Westzaan

Redactie „Anno 1961”: Ads Bouman, S. de Jong, M. van Leeuwen-Enklaar en M.L. Tiesinga-Autsema.